

Tavoitteena ihmiseen luottava turvallinen hevonen

”Vanhakin hevonen oppii uudet tavat”, totesi eläinten käyttökouluttaja BCe Jaana Pohjola Mikkelin raviradalla pidetyssä hevosen käsittelykoulutustilaisuudessa maaliskuussa.

Mikkelin tallikahvioon oli saapunut parikymmentä hevosten käsittelystä kiinnostunutta hevosharrastajaa. Aamupäivällä saatiin kunnon teoria-annos hevosen käyttäytymisestä ja oppimisesta. Iltapäivällä siirryttiin vierastalliin toteamaan kahden demonstraatiohevosen kanssa, miten hevoset reagoivat uusiin oppeihin. Pohjola antoi myös käytännön vinkkejä, miten hevosia kannattaa kannustaa oppimaan uutta.

Hevosen lajityypilliset käyttäytymismallit: laiduntaminen, liikkuminen ja perheryhmissä eläminen ovat monelle haasteellisia toteuttaa. Näitä asioita voidaan kuitenkin tietyn

periaattein toteuttaa myös nykyisissä talli- ja tarhaolosuhteissa. Kun perusasiat saadaan kuntoon ja niiden määrää lisättyä, niin jopa osa häiriökäyttäytymisestä (kutominen, imppaaminen) saattaa vähentyä tai hävitä kokonaan. Olosuhteiden parantuminen ehkäisee myös nykyään niin yleistä mahahaavaongelmaa.

Laiduntamisen ideana on syömiseen käytetyn ajan pidentäminen. Tämä on helpointa toteuttaa jakamalla hevosen päivittäiset rehu- ja heinäannokset useisiin pieniin annoksiin – hotkijoilla voidaan käyttää erilaisia hidasruokkijoita.

Liikunnan lisäämiseen tarvitaan hieman tarhasuunnitte-

lua. Kannattaa miettiä, minkä muotoinen tarha on – suoraiteen muotoinen aktivoi hevosta liikkumaan –, miten ruokinta-/juomapaikka on järjestetty tarhassa – luonnossahan hevonen liikkuu jopa 80 km etsien ruokaa ja juomaa –, millaisia ovat naapuritarhojen hevoskaverit tai hevosen oma tarhakaveri.

Hevosten sosiaalinen käyttäytyminen nousee yhä tärkeämmäksi asiaksi hevosen hyvinvoinnissa. Hevonen stressaantuu erittäin paljon, mikäli se joutuu sosiaalisesti eristetyksi lajitoveristaan. Aikaisemmin luultiin, että hevoselle riittää näkö- ja hajukontakti lajitovereihin, mutta uusien tutkimusten mukaan mikään ei korvaa suoraa kosketusyhteyttä. Tämä kannattaa muistaa tallisuunnittelussakin, karsinoiden väliseinien ei tulisi olla umpinaiset. Tarhausjärjestelyjä miettiessä kannattaa etsiä hevoselle tarhakaveri tai sellaiset naapurit, että ne voisivat vähän kosketella toisiaan aidan yli. Jaana Pohjola korosti, että sopivan tarhakaverin etsimiseen kannattaa nähdä aikaa ja vaivaa.

Hevonen on saaliseläin ja pelkoreaktio on luontainen tapa reagoida eri asioihin. Kyseessä on lajityyppillinen käyttäytymismalli ja eikä sitä tarvitse harjoitella. Hevosen oppiminen taas tapahtuu totuttamisen tai herkistymisen kautta. Jokaisella on varmaan kokemuksia siitä, kuinka hevonen lähtee pakenemaan jotain – autoa, lintua, omaa varjoaan. Mitä nopeammin ja kauemmas hevonen pääsee tilanteesta pakenemaan, sitä todennäköisemmin se tekee saman uudelleen vastaavassa tilanteessa. Pelkoreaktio pitäisi siis pystyä estämään heti ensimmäisellä kerralla kontrolloimalla hevosen liikkumista. Kun hevosen ensimmäisellä kerralla saa kohtaamaan pelottavan asian käynnissä (ratsastaen tai kärryistä) – vaikka sitten ojan pohjia pitkin – todennäköisyys sille, että seuraavan kerran samassa tilanteessa hevonen kävelee jo piennarta pitkin tilanteen ohi, on oleellisesti todennäköisempää. Mikäli ensimmäisellä kerralla hevonen tekee täyskäännöksen ja pakenee tilanteesta, toistuu sama toisella kerralla ja pakoreaktio voi olla vieläkin voimakkaampi.

Totuttaminen eri tilanteisiin tapahtuu toistojen kautta, herkistyminen tilanteisiin taas palkitsemisella ja positiivisen vahvisteen kautta. Kumpikin tapa vaatii kymmeniä, jopa satoja toistoja. Hevonen tekee päätelmiä koko ajan: käsittelijästä, ympäristöstä, edellisistä kokemuksista. Hevonen, jolla on positiivisia odotuksia ihmisestä, on rauhallinen ja sen toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Yli puolet hevosen kanssa tapahtuvasta vuorovaikutuksesta pitäisi olla hevoselle positiivista, jotta hevonen ottaa ihmisen positiivisena asiana. Näin ollen jopa epäjohdonmukainen palkitseminen on parempi kuin epäjohdonmukainen rankaiseminen.

Hevosilla esiintyy myös erilaisia käytösongelmia. Yleisin syy ongelmiin on fyysinen kipu, sitten tulevat olosuhteet, pelko ja oppiminen. Mikäli fyysinen kipu on poissuljettu, kannattaa syitä käytöksen muuttumiseen alkaa etsiä olosuhteista. Vaikeinta on tunnustaa, että on itse opettanut hevoselle käyttäytymisongelman. Joku herkkä hevonen on voinut vaikkapa kengittäessä säikähtää putoavaa työkalua. Kolauksen kuullessaan hevonen on säikähtänyt ja hypännyt sivuun, jolloin jalka on lähtenyt kengittäjän otteesta. Kengittäjän reaktiosta riippuen (negatiivinen vai positiivinen tapa), hevonen oppii käyttäytymään tilanteessa ja toistaa opittua uudelleen ja uudelleen samassa tilanteessa. Tällainen pieni mitätön asia voi aiheuttaa suuren ongelman, mutta siitäkin hevonen voidaan opettaa pois. Harjoittelu aloitetaan jalan nostosta. Kun

jalka nousee toivotusti, hevonen palkitaan. Palkitseminen on rohkaisevinta ruuan kautta, porkkanalla, sokerilla tms. Toistojen myötä lisätään kengityslivit ja työkalut viereen kun nostetaan jalkaa. Toistoja on tehtävä useita ja muistaa palkita, aluksi joka onnistumisesta, myöhemmin ajoittain. Kun hevonen seisoo kengitettävänä, voidaan harjoitella ”tippuvia työkalua”. Pudotetaan työkalu ja kun hevonen reagoi toivomalla tavallamme (ei hyppää sivuun), se palkitaan. Näin jatkaen pieni osa kerrallaan useiden toistojen myötä hevonen oppii uuden käyttäytymismallin. Tämä vaatii aikaa, rauhallista asennetta ja positiivisuutta. Se kuinka paljon hevonen tarvitsee onnistuneita toistoja, riippuu hevosesta ja oppimistilanteen ilmapiiristä, toisille riittää 20, toiset tarvitsevat 120.

Jaana Pohjola käytti demonstraatiohevosten kanssa koirakouluttajien tuttua napsutinta ja makupalapalkkiota. Oli mielenkiintoista huomata, miten nopeasti hevoset alkoivat reagoida napsuttimen ääneen ja sitä seuranneeseen palkkioon. Koulutussessiot tulisi pitää lyhyinä, noin 2 minuuttia kerrallaan ja sitten päästää hevonen lepäämään. Iltapäivällä huomattiin, miten hevoset yrittivät kovasti olla kouluttajille (Jaana ja omistaja) mieliksi, mutta väsyivät aika pian henkisesti.

Rankaisuksi ei-toivotusta käytöksestä riittää makupalan saannin poistaminen. Mutta virheitäkään ei kannata pelätä, sillä hevonen on perusluonteeltaan nöyrä ja palvelualtis ja antaa paljon anteeksi. Koulutettu hevonen on turvallinen ja sen kanssa on ilo työskennellä.

Teksti: Päivi Pesonen

Nuori ravihevostamma opettelee kavioiden nostoa.